KLUCZ ODPOWIEDZI · DLA NAUCZYCIELA

Sprawdzian z teorii literatury

Grupa A

1. (1 pkt) **D**

2. (1 pkt) **A, E**

3. (3 pkt) **1–B, 2–A, 3–C** — po 1 pkt za parę

4. (3 pkt) **1–C, 2–A, 3–B** — po 1 pkt za parę

5. (2 pkt) **(1) 14; (2) tercety** — po 1 pkt za lukę

6. (3 pkt) **(1) uczucie; (2) nauka; (3) sztuka dla sztuki** — po 1 pkt za lukę

7. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Gatunki epickie mają narratora, fabułę i świat przedstawiony. Należą do nich m.in. powieść, nowela, opowiadanie, epopeja (epos), bajka, baśń, legenda, mit, kronika. Nie wolno mylić gatunku z rodzajem literackim (epika, liryka, dramat) ani podawać gatunków lirycznych, np. fraszki czy ody.
Punktacja: Podanie jednego poprawnego gatunku epickiego, np. powieść, nowela, opowiadanie, epopeja, bajka, baśń, legenda, mit, kronika, saga (1 pkt); podanie dwóch kolejnych poprawnych gatunków epickich (łącznie trzech) (1 pkt).

8. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Katharsis to pojęcie wprowadzone przez Arystotelesa w „Poetyce" — oznacza oczyszczenie emocjonalne, jakiego doznaje widz w trakcie oglądania tragedii. Aby uzyskać pełne punkty, odpowiedź musi zawierać dwa elementy: po pierwsze, definicję katharsis jako procesu wyzwolenia lub oczyszczenia z silnych emocji (zwłaszcza litości i trwogi), po drugie — wskazanie, że dokonuje się ono właśnie poprzez przeżywanie tych emocji razem z bohaterem podczas spektaklu, nie zaś przez ich unikanie. Widz, identyfikując się z tragicznym losem bohatera (np. Edypa w dramacie Sofoklesa), przeżywa intensywne wzruszenie, które paradoksalnie przynosi mu ukojenie i wewnętrzne oczyszczenie. Ważne jest też zaznaczenie, że katharsis pełniła w starożytnej Grecji funkcję nie tylko estetyczną, lecz także społeczną i moralną — teatr był przestrzenią zbiorowego przepracowywania ludzkich lęków i słabości. Dobrze jest odwołać się do Arystotelesa z imienia i tytułu jego dzieła, bo to podnosi poziom odpowiedzi i świadczy o znajomości kontekstu antycznej teorii dramatu.
Punktacja: Podanie, że katharsis oznacza oczyszczenie (emocjonalne/duchowe) odbiorcy/widza (1 pkt); wskazanie, że następuje ono poprzez przeżycie silnych emocji (litości i trwogi/współczucia i lęku) podczas oglądania tragedii, co prowadzi do wewnętrznego uwolnienia lub ukojenia (1 pkt).

9. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Narrator pierwszoosobowy opowiada o zdarzeniach jako ich uczestnik lub świadek, więc jego wiedza jest ograniczona, a relacja subiektywna. Narrator trzecioosobowy wszechwiedzący stoi poza światem przedstawionym i zna myśli oraz przeszłość bohaterów, więc jego relacja bywa bardziej obiektywna.
Punktacja: Wyjaśnienie narratora pierwszoosobowego: opowiada jako uczestnik lub świadek zdarzeń (1 pkt) + wyjaśnienie narratora trzecioosobowego wszechwiedzącego: stoi poza światem przedstawionym i zna myśli bohaterów (1 pkt) + po jednej trafnej cesze, np. subiektywizm i ograniczona wiedza oraz obiektywizm i pełna wiedza (1 pkt). 3 pkt.

10. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: W baroku (Calderón, „Wielki teatr świata", „Życie jest snem") theatrum mundi oznacza, że Bóg jest reżyserem, a ludzie odgrywają przydzielone role. W „Kordianie" Słowackiego bohater próbuje sam reżyserować dzieje (spisek koronacyjny), ale w kulminacyjnym momencie nie potrafi działać; w szpitalu obłąkanych Doktor — wysłannik szatana — przekonuje go o bezsensie poświęcenia, a w prologu i przygotowaniu siły piekielne „aranżują" wiek XIX jak przedstawienie. W „Tangu" Mrożka teatr świata nie ma już reżysera ani sensu: Artur próbuje narzucić rodzinie formę i ład, a władzę przejmuje prostak Edek. Ewolucja: od porządku teocentrycznego, przez romantyczny indywidualizm skazany na klęskę, po absurd XX wieku.

Grupa B

1. (1 pkt) **B, C**

2. (1 pkt) **A, C, E**

3. (3 pkt) **1–C, 2–A, 3–B** — po 1 pkt za parę

4. (3 pkt) **1–C, 2–B, 3–A** — po 1 pkt za parę

5. (2 pkt) **(1) sylabicznym; (2) wolnym** — po 1 pkt za lukę

6. (3 pkt) **(1) tradycji i prostocie; (2) innowacji językowej; (3) wizjach zagłady** — po 1 pkt za lukę

7. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Trzynastozgłoskowiec to wiersz sylabiczny, w którym każdy wers składa się z dokładnie trzynastu sylab, ze stałą średniówką po siódmej sylabie, dzielącą wers na dwie części (7+6). Jest to jeden z najważniejszych miarów polskiej poezji klasycznej, wywodzący się z tradycji renesansowej i barokowej. Jako wzorcowy przykład użycia trzynastozgłoskowca wskazuje się „Odprawę posłów greckich" Jana Kochanowskiego lub jego „Treny" — szczególnie często przywoływany jest Tren VIII czy Tren IX, a także epos „Pan Tadeusz" Adama Mickiewicza, który w całości napisany jest tym właśnie metrum. Aby uzyskać pełne punkty, uczeń musi podać zarówno definicję zawierającą liczbę sylab i informację o średniówce, jak i konkretny przykład utworu literackiego napisanego trzynastozgłoskowcem. Warto pamiętać, że samo wymienienie metrum bez wyjaśnienia jego cech lub bez podania przykładu to odpowiedź niepełna.
Punktacja: Wyjaśnienie, że trzynastozgłoskowiec to wiersz o 13 sylabach w wersie (z średniówką po 7. sylabie) (1 pkt); podanie przykładu utworu napisanego trzynastozgłoskowcem, np. „Pan Tadeusz" Adama Mickiewicza (1 pkt).

8. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Zdanie jest prawdziwe — publikacja „Ballad i romansów" Adama Mickiewicza w 1822 roku, jako części pierwszego tomu „Poezji", uznawana jest za umowną datę początku romantyzmu w Polsce. Aby uzyskać pełne punkty, uczeń musi potwierdzić prawdziwość stwierdzenia oraz wskazać konkretną datę lub okoliczności wydania zbioru. Kluczowe jest też uzasadnienie, dlaczego właśnie ten utwór wyznacza cezurę epoki — „Ballady i romanse" zrywały z klasycystycznym racjonalizmem, wprowadzając ludowość, irracjonalizm, świat duchów i uczucia jako wartości nadrzędne, co widać choćby w słynnym wersie „Czucie i wiara silniej mówi do mnie niż mędrca szkiełko i oko" z wiersza „Romantyczność". Warto też zaznaczyć, że Mickiewicz inspirował się zachodnioeuropejskim romantyzmem, między innymi Byronem i Goethem, adaptując go do polskich realiów i tradycji ludowej. Odpowiedź powinna zawierać zarówno ocenę prawdziwości, jak i merytoryczne uzasadnienie odwołujące się do cech romantyzmu lub treści samego zbioru — sama ocena „prawda" bez uzasadnienia to najwyżej jeden punkt.
Punktacja: Poprawne określenie prawdziwości zdania: prawda/fałsz (1 pkt); uzasadnienie odwołujące się do konkretnych informacji z tekstu lub wiedzy, potwierdzające ocenę (1 pkt).

9. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Tragizm to sytuacja, w której bohater staje przed wyborem między dwiema równie ważnymi, lecz wykluczającymi się racjami, i niezależnie od decyzji ponosi klęskę — jak Antygona, rozdarta między prawem boskim a ludzkim. Komizm natomiast to kategoria wywołująca śmiech, oparta na kontraście, przesadzie, nieadekwatności zachowania do sytuacji lub charakterów. Obie kategorie, choć przeciwstawne, służą tej samej funkcji: skłaniają odbiorcę do refleksji nad ludzką naturą i wartościami.
Punktacja: Definicja tragizmu — sytuacja bez dobrego wyjścia, konflikt wartości, klęska bohatera mimo słuszności jego racji (1 pkt) + definicja komizmu — sytuacja wywołująca śmiech poprzez kontrast, przesadę lub nieadekwatność (1 pkt) + przykład z lektury (1 pkt). Maks. 3 pkt.

10. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: 1. P – polski pozytywizm ukształtował się po upadku powstania styczniowego (1864) jako odejście od walki zbrojnej na rzecz pracy organicznej i pracy u podstaw. 2. P – „Odprawa posłów greckich" Kochanowskiego (wystawiona w 1578 r.) uznawana jest za pierwszą polską tragedię. 3. F – „Lalka" to powieść realistyczna; ma pojedyncze naturalistyczne opisy, ale nie jest powieścią naturalistyczną.
Punktacja: Stwierdzenie 1 – poprawne określenie prawdziwości (P/F) wraz z trafnym uzasadnieniem opartym na wiedzy o epoce lub utworze (1 pkt); Stwierdzenie 2 – poprawne określenie prawdziwości (P/F) wraz z trafnym uzasadnieniem (1 pkt); Stwierdzenie 3 – poprawne określenie prawdziwości (P/F) wraz z trafnym uzasadnieniem (1 pkt).

Skala ocen (orientacyjna, 23 pkt w każdej grupie)

bardzo dobry (5)	21–23 pkt
dobry (4)	18–20 pkt
dostateczny (3)	12–17 pkt
dopuszczający (2)	7–11 pkt
niedostateczny (1)	0–6 pkt

Progi: 90%, 75%, 50%, 30%. Progi w Twojej szkole mogą być inne. W zadaniach otwartych uznaj każdą odpowiedź poprawną merytorycznie, także sformułowaną inaczej niż przykład.

Ten sprawdzian online, z wyjaśnieniem każdej odpowiedzi: **matury-online.pl/sprawdzian/polski/teoria-literatury**. Nauczyciele i korepetytorzy ułożą własną kartę z banku ponad 20 tys. zadań: **matury-online.pl/dla-korepetytorow**.